

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/119/117/96

STOSUNEK POLAKÓW DO INNYCH NARODOWOŚCI

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, SIERPIEŃ '96

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Wyobrażenia, jakie mamy o innych narodach, oraz towarzyszący im ładunek emocjonalny, wyrażający nasz stosunek do nich, to niezwykle ciekawy materiał socjologiczny. Dzięki niemu możemy obserwować trwałość pewnych stereotypów narodowościowych, a także zmiany zachodzące w postrzeganiu przez nas przedstawicieli innych narodów i naszym stosunku do nich. Na zmiany te wpływają zarówno przekształcenia społeczno-gospodarcze, jak i poszerzanie się naszych kontaktów z innymi krajami.

Podobnie jak w latach poprzednich, również i w tym roku badanie CBOS¹ dostarcza danych ilustrujących nasz stosunek do przedstawicieli innych narodowości - określany na skali emocji, zawierających się między uczuciami niechęci i sympatii - oraz cech, jakie im przypisujemy.

NASZE SYMPATIE I ANTYPATIE WŚRÓD INNYCH NARODÓW

Tak jak w poprzednich latach sympatią² najczęściej darzymy Włochów, Francuzów i Amerykanów; niechęć do nich deklaruje mniej niż 10 procent badanych (tab. 1). Do pierwszej dziesiątki narodowości obdarzanych sympatią poza wymienionymi należą jeszcze: Anglicy, Szwedzi, Austriacy, Japończycy, Węgrzy, Czesi i Niemcy.

Wśród narodów obdarzanych wyraźnie częściej sympatią niż niechęcią przeważają nacje zachodnie o wysoko rozwiniętej gospodarce, które podziwiamy i do których chcielibyśmy być podobni. Spośród narodów Europy Środkowej i Wschodniej największą sympatią darzymy Węgrów, następnie Czechów i Słowaków. W odniesieniu do pozostałych narodowości (z wyjątkiem Litwinów) wyraźnie przeważają uczucia niechęci.

¹ Badanie „Omnibus” zrealizowano w dniach 17-21 maja ‘96 na reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski (N=1165).

² Emocjonalny stosunek do poszczególnych narodowości ankietowani opisywali na skali od 1 do 7. W trakcie opracowania danych skalę tę zastąpiono skalą od -3 (niechęć) do +3 (sympatia). Środkiem skali jest 0, które oznacza „obojętność”. Jest to prosty zabieg matematyczny, który ułatwi Czytelnikom interpretacje średnich zamieszczonych w tabelach 1 i 2.

Tabela 1

w procentach

Narodowości	Jak by Pan(i) określił(a) swój stosunek do innych narodów?				Średnia ocen
	Sympatia	Obojętność	Niechęć	Trudno powiedzieć	
Włosi	62	24	7	7	1.22
Francuzi	62	24	6	7	1.16
Amerykanie	59	27	9	5	1.11
Anglicy	51	28	13	8	0.88
Szwedzi	51	25	12	11	0.87
Austriacy	48	27	12	12	0.85
Japończycy	48	25	16	11	0.72
Węgrzy	47	28	16	8	0.72
Czesi	44	28	22	5	0.48
Niemcy	43	23	31	3	0.19
Słowacy	38	31	21	9	0.37
Litwini	36	24	31	8	0.14
Izraelczycy	26	24	41	8	-0.40
Bułgarzy	23	26	39	12	-0.33
Białorusini	21	20	50	8	-0.65
Rosjanie	21	19	57	3	-0.86
Ukraińcy	16	18	60	6	-1.02
Serbowie	15	20	49	15	-0.86
Rumuni	12	13	70	5	-1.34
Cyganie	12	14	70	4	-1.47

Stosunek do naszych bezpośrednich sąsiadów jest więc zróżnicowany: wyraźnie częściej sympatią niż antypatią darzymy Czechów i Słowaków oraz - w mniejszym stopniu - Niemców, a do Litwinów mamy raczej stosunek ambiwalentny. Do Białorusinów, Rosjan i Ukraińców o wiele częściej odczuwamy niechęć niż sympatię.

Antypatię - podobnie jak w ubiegłych latach - najczęściej deklarujemy wobec Rumunów i Cyganów, kojarzonych zapewne w potocznych wyobrażeniach ze sobą i stanowiących przypuszczalnie symbol biedy i obyczajowej obcości.

Od ubiegłego roku, ogólnie rzecz biorąc, zwiększyła się jednak nasza sympatia do mniej lubianych narodowości, natomiast zmalała trochę do bardziej lubianych nacji. Jednocześnie w stosunku do prawie wszystkich narodowości (z wyjątkiem Węgrów i Rumunów) zmniejszyła się nasza niechęć (tab. 2).

Tabela 2

w procentach

Narodowość	Jak by Pan(i) określił(a) swój stosunek do innych narodów?																Średnia ocen			
	Sympatia				Niechęć				Obojętność				Trudno powiedzieć							
	'93	'94	'95	'96	'93	'94	'95	'96	'93	'94	'95	'96	'93	'94	'95	'96	'93	'94	'95	'96
Włosi	63	54	66	62	6	12	8	7	24	27	22	24	7	7	4	7	1.2	0.8	1.1	1.2
Francuzi	61	51	67	62	9	13	8	6	25	30	22	24	5	6	3	7	1.0	0.7	1.2	1.2
Amerykanie	62	58	63	59	9	13	10	9	25	25	24	27	4	4	3	5	1.2	1.0	1.1	1.1
Szwedzi	44	40	53	52	14	17	14	12	30	33	26	25	11	10	7	11	0.6	0.4	0.8	0.9
Anglicy	47	41	51	51	16	20	17	13	32	32	28	28	5	7	4	8	0.7	0.4	0.7	0.9
Austriacy	41	37	48	49	19	20	20	12	32	32	26	27	8	11	6	12	0.5	0.4	0.6	0.8
Węgrzy	47	41	56	48	18	21	14	16	29	32	27	28	6	6	3	8	0.6	0.4	0.8	0.7
Japończycy	-	-	43	48	-	-	21	16	-	-	30	25	-	-	6	11	-	-	0.5	0.7
Czesi	38	30	43	44	28	32	25	22	29	33	28	28	5	5	3	5	0.2	0.0	0.3	0.5
Niemcy	23	26	35	43	53	45	38	31	22	26	25	23	3	3	2	3	-0.8	-0.5	-0.1	0.2
Słowacy	33	33	44	38	27	27	22	21	31	33	30	31	9	9	5	9	0.1	0.1	0.4	0.4
Litwini	24	22	35	36	43	43	33	31	26	27	28	24	7	8	5	8	-0.5	-0.5	0.0	0.1
Izraelczycy	15	17	25	26	51	47	45	41	25	27	26	24	9	9	5	8	-0.9	-0.8	-0.5	-0.4
Bułgarzy	19	16	23	23	41	43	42	39	30	31	29	26	10	10	6	12	-0.5	-0.6	-0.4	-0.3
Białorusini	19	17	18	21	47	49	53	50	25	25	22	20	9	9	6	8	-0.6	-0.8	-0.7	-0.6
Rosjanie	17	16	17	21	56	59	59	57	24	22	22	19	3	3	2	3	-0.9	-1.0	-0.9	-0.9
Ukraińcy	12	9	14	16	65	66	63	60	19	20	19	18	4	5	4	6	-1.3	-1.4	-1.1	-1.0
Serbowie	10	12	14	15	55	51	57	49	19	21	19	20	16	16	10	15	-1.2	-1.1	-1.0	-0.9
Rumuni	9	8	11	12	66	68	68	70	19	17	17	13	5	7	4	5	-1.3	-1.5	-1.3	-1.3
Cyganie	-	6	10	12	-	75	73	70	-	16	14	14	-	3	3	4	-	-1.8	-1.6	-1.5

W porównaniu z latami ubiegłymi najciekawsze zmiany dokonują się w nastawieniu do Niemców. Warto też odnotować pewne zmiany w stosunku do Litwinów i Izraelczyków (Żydów).

Niemcy systematycznie zyskują sympatię Polaków. W tym roku znaleźli się już w pierwszej dziesiątce narodów najczęściej obdarzanych tym uczuciem, a ich średnia ocen po raz pierwszy od kilku lat jest dodatnia. O zmieniającym się na korzyść nastawieniu Polaków do Niemców decydowało w ciągu ostatnich czterech lat wiele czynników na różnych płaszczyznach życia społecznego, gospodarczego i politycznego. Wydaje się, że przełamany jest stereotyp Niemca jako odwiecznego wroga Polaka. Sprzyjają temu zapewne dobre stosunki polityczne między Niemcami a Polską. Nasz zachodni sąsiad jest też „ambasadorem” starań naszego kraju o przystąpienie do Paktu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej.

Utrzymują się pozytywne zmiany w stosunku Polaków do Litwinów. W latach 1993 i 1994 przeważała jeszcze niechęć do tej nacji, w roku 1995 zarysowała się nieznaczna przewaga głosów sympatii, która obecnie jest już wyraźna.

Poprawił się w oczach naszych rodaków wizerunek Izraelczyków i stopniowo maleje odsetek deklarowanej antypatii, nie możemy jednak zapominać o tym, że w stosunku do Żydów wciąż przeważają uczucia niechęci.

Analiza czynnikowa danych³ ujawniła - podobnie jak w latach ubiegłych⁴ - że nasze uczucia w stosunku do jednych narodów współwystępują z podobnymi uczuciami do innych oraz że u ich podłoża leżą trzy czynniki (tab. 3).

Czynnik pierwszy - łączący przedstawicieli Europy Wschodniej i Bałkanów - to silnie negatywny stosunek do grupy narodowości kojarzących się często Polakom z zacofaniem cywilizacyjnym i odmiennością kulturową (podczas gdy my aspirujemy do Zachodu). Warto zwrócić uwagę, że choć nasz stosunek do Litwinów podlega wpływowi tego czynnika, to jednak w dużym stopniu na stosunek ten wpływa również *czynnik III* (ładunek podany w nawiasach), związany z pozytywnymi w przeważającej mierze postawami wobec zróżnicowanej grupy narodów zachodnio- i środkowoeuropejskich oraz Japonii. Jak można przypuszczać, postrzeganie tej grupy narodowości w znacznej mierze wynika z nowych kierunków współpracy i integracji, przede wszystkim - europejskiej, i naszych zachodnich aspiracji. Jednak na stosunek do Słowaków i Czechów oraz, w mniejszym stopniu, Węgrów - dawnych członków, tak jak my, wschodnioeuropejskiej wspólnoty socjalistycznej - wpływa też wyraźnie czynnik I, nacechowany niechęcią.

³ Analizę przeprowadzono metodą rotacji OBLIMIN. W tabeli 3 zamieszczone są tzw. ładunki czynnikowe, procenty wariancji wyjaśnianej przez dany czynnik oraz współczynniki korelacji między czynnikami.

⁴ Por. komunikaty CBOS: „Inne narody - nasze sympatie i antypatie”, czerwiec ‘95; „Nasz stosunek do innych narodów”, wrzesień ‘94; „Stosunek Polaków do innych narodowości oraz wyobrażenia o ich stosunku do nas”, wrzesień ‘93.

Tabela 3

Narodowości	Wynik analizy czynnikowej		
	Czynnik I	Czynnik II	Czynnik III
Rumuni	0.86		
Ukraińcy	0.82		
Rosjanie	0.82		
Białorusini	0.82		
Cyganie	0.78		
Serbowie	0.76		
Bułgarzy	0.69		
Izraelczycy	0.59		
Litwini	0.52		(-0.43)
Amerykanie		0.84	
Anglicy		0.84	
Austriacy		0.60	
Niemcy	(0.32)	0.46	
Włosi			-0.85
Węgrzy	(0.12)		-0.80
Szwedzi			-0.73
Słowacy	(0.27)		-0.69
Francuzi		(0.32)	-0.64
Japończycy			-0.59
Czesi	(0.25)		-0.40
Procent wyjaśnianej wariacji	47.5	10.7	5.4
Korelacje między czynnikami			
	Czynnik I	Czynnik II	Czynnik III
Czynnik I	1.00		
Czynnik II	0.34	1.00	
Czynnik III	-0.54	-0.49	1.00

Anglicy i Amerykanie oraz Austriacy i Niemcy stanowią osobną grupę „zachodnią”, wyodrębnioną przez *czynnik drugi*. Grupa ta zdaje się uosabiać nasz podziw dla rozwiniętego cywilizacyjnie, gospodarczo i politycznie Zachodu, celu naszych aspiracji. Czynnik leżący u podłoża stosunku do tej grupy wpływa także wyraźnie na postawy wobec Francuzów (a w mniejszym stopniu również Szwedów, Włochów i Czechów).

CECHY CHARAKTERYSTYCZNE INNYCH NARODÓW WYMIENIANE PRZEZ POLAKÓW

Nasze sympatie i antypatie w stosunku do innych narodów wiążą się z tym, co myślimy o ich przedstawicielach, jakie cechy im przypisujemy. Poznanie stereotypowych wyobrażeń o innych narodowościach rzuca światło na nasz stosunek do nich.

Poprosiliśmy respondentów, aby w pytaniu otwartym wymienili cechy najbardziej charakterystyczne, ich zdaniem, dla dziesięciu wybranych przez nas narodowości. Podobne pytanie postawiono w badaniach CBOS dwa lata temu, co pozwala na porównanie wyników⁵.

PODZIAŁ NA WYPOWIEDZI ZAWIERAJĄCE ELEMENTY POZYTYWNE, NEGATYWNE ORAZ AMBIWALENTNE

Odpowiedzi na pytanie o cechy charakterystyczne dla osób różnych narodowości klasyfikowano na dwa sposoby. Na wstępie analizowano, czy występują w nich cechy pozytywne czy negatywne, niezależnie od ich rodzaju.

Tabela 4

w procentach

Narodowości	Ocena w kategoriach cechy pozytywne - negatywne									
	w wypowiedzi respondenta występują cechy wyłącznie pozytywne bądź przeważają cechy pozytywne		w wypowiedzi respondenta występują zarówno cechy pozytywne, jak i negatywne		w wypowiedzi respondenta występują cechy wyłącznie negatywne bądź przeważają cechy negatywne		cech wymienionych przez respondenta nie można ocenić w kategoriach pozytywne - negatywne		Trudno powiedzieć	
	'94	'96	'94	'96	'94	'96	'94	'96	'94	'96
Niemiec	55	59	10	10	17	15	3	4	15	12
Francuz	41	55	3	4	5	5	8	7	43	28
Amerykanin	41	45	11	9	13	16	7	20	28	20
Polak	35	39	18	19	35	33	4	3	8	5
Żyd	24	26	13	12	31	33	11	10	21	19
Anglik	21	32	4	7	20	20	13	12	42	27
Rosjanin	21	24	7	7	39	47	8	6	25	16
Czech	-	43	-	5	-	14	-	7	-	30
Słowak	-	38	-	3	-	6	-	4	-	47
Koreańczyk	-	39	-	3	-	3	-	5	-	49

Z tabeli 4 wynika, że w stosunku do 1994 roku wzrósł odsetek osób wymieniających cechy pozytywne badanych nacji. Najbardziej zwiększyła się liczba osób wskazujących na takie cechy w opisie Francuzów oraz Anglików.

Ogólnie można powiedzieć, że w stosunku do badania sprzed dwóch lat większy odsetek naszych rodaków potrafi wypowiedzieć swoje zdanie o innych nacjach, co procentuje zwiększeniem grupy osób wymieniających pozytywne cechy. W przypadku mieszkańców

⁵ Por. komunikat CBOS „Nasz stosunek do innych narodów”, wrzesień '94.

jednego kraju - dotyczy to Rosjan - zwiększyła się również istotnie liczba osób wymieniających cechy negatywne. Wpływ na pogorszenie się w naszym społeczeństwie wizerunku Rosjan może mieć wojna w Czeczenii oraz zagrożenie ze strony rosyjskojęzycznych grup przestępczych.

W tym roku respondenci po raz pierwszy opisywali cechy charakterystyczne dla Czechów, Słowaków oraz Koreańczyków. Wizerunki przedstawicieli tych narodów są dosyć korzystne, z wyraźną przewagą wypowiedzi zawierających cechy pozytywne. Jednak prawie jedna trzecia respondentów ma trudności ze wskazaniem cech charakterystycznych Czechów, a prawie co drugi Polak (47%) nie umie wymienić żadnych charakterystycznych cech narodowych Słowaków - naszych południowo-wschodnich sąsiadów. Podobne trudności mamy przy opisywaniu cech Koreańczyków (49%). Może to wynikać bądź ze słabego ukształtowania danego stereotypu, bądź ze zmian w nim zachodzących, które rodzą niepewność badanych.

Podobnie jak w roku 1994, za pomocą cech pozytywnych najczęściej charakteryzowano Niemca i Francuza, a następnie Amerykanina. Cechy negatywne najczęściej przypisywano Rosjaninowi, a następnie Polakowi i Żydowi.

CECHY PRZYPISYWANE INNYM NARODOM

Niemcy

Niemcy to naród najczęściej obdarzany przez Polaków pozytywnymi cechami. Podobnie jak dwa lata temu w charakterystyce Niemców dominują zalety dotyczące zachowań w życiu gospodarczym (56%)⁶. Najczęściej stwierdzano w tym kontekście, że są to ludzie pracowici, gospodarni, zaradni, bogaci, przedsiębiorczy, solidni itd. Taki sam odsetek osób jak dwa lata temu (24%) wskazuje na pozytywne cechy osobiste Niemców: kulturę osobistą, czystość, sympatyczny sposób zachowania, mądrość oraz uzdolnienia.

Niewiele mniej osób (20%) opisuje naszych zachodnich sąsiadów przez pryzmat ich dobrego zorganizowania w życiu grupowym: zdyscyplinowanie, szacunek dla władzy, prawa, porządku.

⁶ Procenty nie sumują się do 100, gdyż w jednej wypowiedzi respondenci przeważnie wymieniali wiele cech.

Z cech negatywnych najczęściej wymieniano: wywyższanie się, szowinizm, zarozumiałość (13%). Prawie co dziesiąty ankietowany (9%) wskazywał też na negatywne cechy psychiczne Niemców (bezwzględni, chciwi, przebiegli, fałszywi itp.).

Francuzi

O ile w przypadku Niemców nasi rodacy wymieniali jako pozytywne przede wszystkim cechy związane z dobrą organizacją życia gospodarczego, na drugim miejscu wskazując cechy osobiste, o tyle w ocenie Francuzów jest dokładnie odwrotnie. Na pierwszy plan wysuwa się opis „klasy”, jaką posiadają Francuzi: kultura i elegancja (35%). Co piąty respondent (21%) wymieniał cechy francuskiego stylu życia: zamiłowanie do dobrej kuchni, znajomość win, upodobanie rozrywki, beztroskiego życia, dbałość o wygodę, „kochliwość”. Następny kompleks cech pozytywnych dotyczy otwartego stosunku do innych nacji. Najczęściej mówi się o ich otwartości, życzliwości i gościnności (15%). Na gospodarność Francuzów wskazuje tylko 8% badanych.

Amerykanie

Przypisując Amerykanom cechy pozytywne mamy na myśli głównie ich pracowitość, zaradność, przedsiębiorczość i zmysł organizacyjny (34%). Określamy ich także jako ludzi bogatych, co stanowi ich cechą pozytywną, gdyż bogaci są właśnie dzięki swojej zaradności życiowej. Nie mniej często (31%) wskazywane są cechy pozytywne mogące się odnosić zarówno do jednostek, jak i do całego narodu, tj. tolerancyjność czy udzielanie pomocy innym oraz takie cechy pozytywne jak: gościnność, towarzyskość i szczerłość.

Z cech negatywnych najczęściej wymienia się niechęć do innych narodowości, szowinizm, ekspansywność, nadmierną pewność siebie i zarozumialstwo (16%). Część Polaków (7%) negatywnie ocenia także pogoń Amerykanów za pieniądzem, konsumpcyjny styl życia oraz dorabianie się kosztem innych czy za wszelką cenę. Taka sama grupa (6%) wymienia też prostactwo, brak kultury, zbytnią swobodę i brak zasad.

W przypadku Amerykanów niektóre cechy narodowe są oceniane przez jednych jako pozytywne, a przez innych wręcz przeciwnie, np. stosunek do pracy, kariery i bogactwa. Ogólnie możemy powiedzieć, że chociaż przewaga procentowa leży po stronie ocen pozytywnych, to jednak w ocenie cech Amerykanów mamy do czynienia z szerokim wachlarzem cech negatywnych. Jest to zrozumiałe, na co dzień bowiem obcujemy z kulturą tego narodu, np. oglądając amerykańskie filmy. Mamy więc ciągle okazję, aby poszerzać i wzbogacać stereotyp typowego Amerykanina.

Żydzi

W obrazie Żydów możemy wyróżnić trzy zasadnicze zespoły cech pozytywnych i trzy - negatywnych (tab. 5). W stosunku do 1994 roku obraz przedstawicieli tego narodu poprawił się w naszych oczach. Rzadziej niż wówczas mówimy o Żydach jako o ludziach wykorzystujących i oszukujących partnerów w interesach. Przede wszystkim zaś znacząco spadł odsetek osób wymieniających negatywne cechy osobiste ze stereotypu Żyda (chytrość, przebiegłość, fałszywość).

Dwa razy więcej jest też osób uważających cechy związane z pracą i ze stosunkiem do pieniędzy za pozytywnie świadczące o Żydach niż tych, którzy są odmiennego zdania. Natomiast wciąż prawie co czwarty badany (24%) ma bardzo negatywny obraz cech osobowości Żyda, gdy tylko co dziesiąty (9%) podkreśla takie zalety jak szlachetność, uczynność, mądrość, ambicję, wdzięczność. Ponadto co dziesiąty z nas podejrzewa Żydów o fanatyzm religijny, szowinizm czy też o spisek przeciw światu. Zarazem równie często (11%) wskazujemy na patriotyzm, pomaganie sobie, bogobożność, przywiązanie do własnej tradycji i religii.

Tabela 5

w procentach

Kategorie cech	Cechy traktowane jako negatywne		Cechy traktowane jako pozytywne	
	'94	'96	'94	'96
Cechy związane z pracą i stosunkiem do pieniędzy	13	17	26	35
Cechy osobiste	40	24	13	9
Cechy dotyczące życia zbiorowego i stosunku do innych	6	10	11	11

Anglicy

W wyobrażeniu Anglika najważniejsze miejsce zajmuje typowo angielska „flegma”, przejawiająca się w powolności działania, opanowaniu, powściągliwości w podejmowaniu decyzji i kontaktów z innymi, sztywności, nudności i snobizmie. Opisane w tym akapicie cechy wymienia jako najtrafniej charakteryzujące Anglików 29% naszych rodaków.

Co dziesiąty Polak dostrzega wady Anglików związane z ich pyszałkowatością, poczuciem wyższości oraz samolubnością i skąpstwem.

Na pozytywne cechy osobowości, takie jak: uczciwość, mądrość, tolerancja czy odwaga, wskazuje 8% badanych, a 9% opisując Anglików używa sformułowań podkreślających pozytywny stosunek tej nacji do pracy i pieniędzy.

Z innych cech wymieniano jeszcze wysoką kulturę osobistą i dobre wychowanie (5%) oraz konserwatyzm, tradycjonalizm i staromodność (4%).

Rosjanie

W opisie Rosjan pojawia się najwięcej cech, w większości negatywnych. Wśród nich na pierwszy plan wysuwają się określenia związane z brakiem kultury osobistej (28%) oraz nadmierne pijaństwo (17%). Co dziesiąty Polak twierdzi, że Rosjanie to złodzieje, oszuści, a w najlepszym razie - kombinatorzy i handlarze. Prawie co dziesiąty badany (9%) uważa, że Rosjanie stwarzają zagrożenie dla świata: są zaborczy, zdradzieccy i chcą panować nad innymi. Dalsze 3% wskazuje na zagrożenie, jakie stwarza rosyjska mafia w Polsce.

Na ukształtowanie się tych negatywnych opinii o Rosjanach poza wszystkimi zaszczościami historycznymi ma niewątpliwie wpływ „najazd” na Polskie bazy handlarzy z wschodniej granicy, a także wojna w Czeczenii.

Z cech pozytywnych wymieniano: gościnność, szczerłość, życzliwość, otwartość i wesołość (26%).

Część badanych wskazywała też na cechy wynikające z ich historycznego losu: zastraszenie, uległość, znoszenie cierpień (4%) oraz na biedę i zapobiegliwość (5%).

Czesi

Nasi rodacy wskazują przede wszystkim na pozytywne cechy osobiste Czechów (35%): kulturalni, czyści, sympatyczni, mądrzy, zdolni, weseli, towarzyscy, gościnni itd.

Dalsze 15% respondentów dodaje do tego zestawu pozytywnych cech pracowitość, gospodarność i zaradność.

Około 12% badanych przypisało Czechom również pewne cechy negatywne. Do najczęściej wymienianych należały: nieszczerość, dwulicowość i fałszywość. Nieco rzadziej (4%) mówiono o wywyższaniu się i niechęci do innych.

Słowacy

Takie same cechy jak Czechom przypisaliśmy też Słowakom. Prawie tyle samo było osób wskazujących na pozytywne cechy osobiste Słowaków (33%), a nieco mniej (10%) - na pracowitość, gospodarność i zaradność. Negatywny wizerunek Słowaków przedstawiło tylko 6% respondentów.

Koreańczycy

W stereotypie Koreańczyka zdecydowanie przeważają cechy pozytywne. Najczęściej mówi się, że jest to naród pracowity, „mrówki”, gospodarny, zaradny, bogaty, jeden z „tygrysów” Dalekiego Wschodu (39%). Ponadto wskazuje się, że są to ludzie kulturalni, dbający o siebie, sympatyczni i zdolni (10%). Dalsze 4% respondentów dostrzega ich patriotyzm, zdyscyplinowanie, szacunek dla władzy, porządku, przywiązanie do tradycji. Negatywne cechy wskazało łącznie 8% ankietowanych. W kategorii tej znalazły się następujące opinie: nieszczery, przebiegli, nie lubią Polaków.

Polacy

Nasz stosunek do samych siebie w porównaniu z ocenami sprzed dwóch lat przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 6

w procentach

Jak oceniamy sami siebie?				
Kategorie cech	Pozytywne		Negatywne	
	'94	'96	'94	'96
Cechy dotyczące stosunku do pracy i pieniędzy	24	22	23	23
Cechy osobiste	28	38	22	15
Cechy dotyczące zachowań w życiu zbiorowym	13	12	12	19
Inne	-	-	10	7

Odsetek badanych wymieniających pozytywne cechy osobiste Polaków zwiększył się w ciągu dwóch lat o 10 punktów procentowych. Zmniejszyła się natomiast liczba osób podających negatywne cechy osobiste. Respondenci sądzą, że jesteśmy wobec siebie miłsi, bardziej gościnni, towarzyscy i szczerzy. Jednocześnie mniej jest w nas chciwości i zaborczości. Natomiast gorzej zachowujemy się w życiu publicznym. Nieco częściej niż w roku 1994 dostrzegamy cechy negatywne występujące w zorganizowanym życiu społecznym: kłótność, zawiść, niemożność zorganizowania się i współdziałania. Do naszych pozytywów w życiu zbiorowym należą natomiast: bohaterstwo, patriotyzm, zdolność do poświęceń.

Uważamy, że nasz stosunek do pracy i pieniędzy nacechowany jest, z jednej strony, brakiem szacunku dla pracy, lenistwem, kombinowaniem, materializmem, ale z drugiej strony jesteśmy też pracowici, gospodarni i zaradni.

Nasz stosunek do innych narodów bardzo powoli, ale systematycznie się polepsza i należy mieć nadzieję, że trend ten się utrzyma.

Sympatią najczęściej darzymy narody rozwiniętych krajów Europy Zachodniej i Amerykanów. Najrzadziej budzą w nas sympatię Rumuni i Cyganie.

Spośród naszych sąsiadów najbardziej lubimy Czechów, Niemców i Słowaków. Tuż za nimi na liście naszej sympatii sytuują się Litwini. Niemcy systematycznie zyskują coraz więcej naszej sympatii. W stosunku do Białorusinów, Rosjan i Ukraińców uczucia negatywne przeważają nad pozytywnymi.

Stale wzbogaca się także nasz obraz innych narodów, mniejszy jest bowiem w stosunku do lat ubiegłych odsetek osób nie mających zdania na temat innych narodowości.

Cechy pozytywne najczęściej przypisujemy Niemcom, a najrzadziej Rosjanom. Inne narody najczęściej chwalimy za kulturę, tradycję, dobre zorganizowanie życia społecznego, politycznego i gospodarczego. Wśród ich cech negatywnych wymieniamy przede wszystkim niską kulturę osobistą, a także szowinizm i nacjonalizm lub chęć panowania nad innymi narodami.

Nasz „autoportret”, czyli sposób, w jaki postrzegamy samych siebie, poprawił się w ciągu dwóch lat dzięki temu, iż częściej wymieniamy pozytywne cechy osobiste: uważamy, że jesteśmy wobec siebie miłsi, bardziej gościnni, towarzyscy i szczerzy, ale gorzej zachowujemy się w zorganizowanym życiu społecznym.